

ACTUALITAT

‘L’APLEC DEL REMEI’ (1858) DE CLAVÉ

29 DE
SETEMBRE
AL 2 D'OCTUBRE
AL TEATRE
NACIONAL DE
CATALUNYA

QUELCOM MÉS QUE L'INICI DEL TEATRE LÍRIC CATALÀ

L'APLEC DEL REMEI ENS DESCOBREIX L'OBRA DE JOSEP ANSELM CLAVÉ QUE, FINS ARA, NOMÉS TREIA EL NAS ALS ESTUDIS LITERARIS. ÉS UN PAS DECISIU PER ARRACONAR TÒPICS I FRUIR DE LA MÚSICA. MENTRE ENS DIVERTIM, COMPRENDREM EL PASSAT I VÉS A SABER SI EL PRESENT.

TEXT Francesc Cortès • FOTOGRAFIES: CEDOC

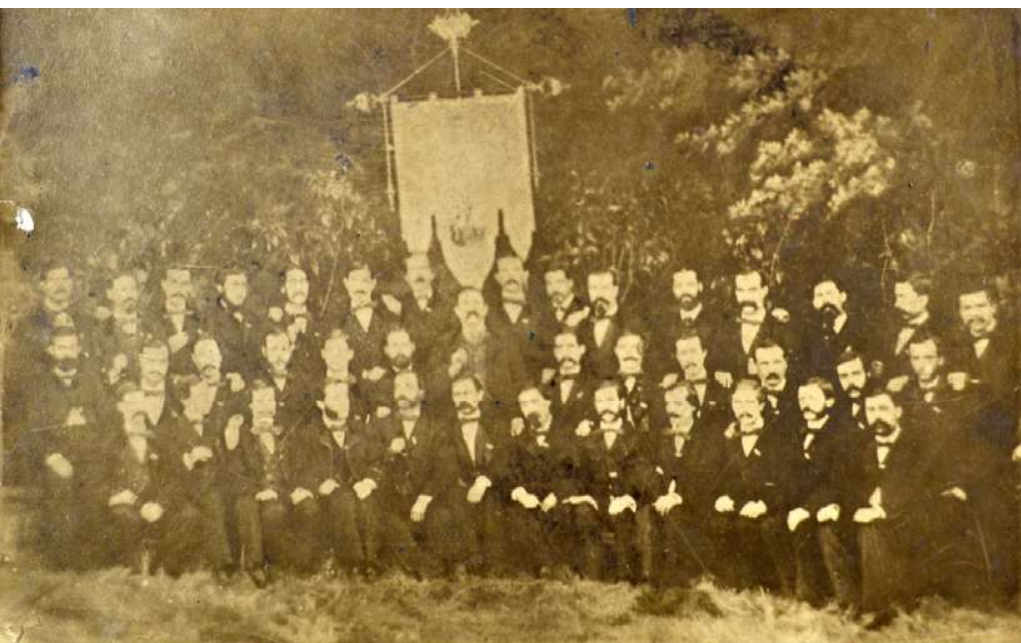
“**T**enim un problema molt gros amb el profund desconeixement del segle XIX [...]. A la majoria de gent que li dius que obrirem amb l'aplec del Remei la temporada del TNC, se'ls queda la cara picassiana.”¹ Les frases són de Xavier Albertí quan avançava la temporada 2016-17. *L'aplec del Remei* és, a més a més d'una obra amb qualitat musical, una de les partitures més simbòliques del teatre líric català. S'estrenà el 27 de desembre de 1858 al Gran Teatre del Li-

ceu. Es va mantenir en cartell dues temporades, tot i ser un gènere força efímer.

El 1864 s'estrenà la gatada *L'esquella de la Torratxa*, que marcà un nou punt d'inflexió del món líric català. L'obra de Clavé tornà altre cop als escenaris, primer al teatre Odeón, després als Camps Elisis. Es va mantenir tot un any en escena. En menys de sis anys el panorama cultural català s'havia capgirat. El 1888,

entre els actes de l'Exposició Universal, l'Ajuntament de Barcelona organitzà un homenatge a Clavé. S'inaugurà un grup escultòric com a record seu a la cruïlla del carrer de València amb la rambla de Catalunya. De nou s'escenificà *L'aplec del Remei*, fins a la temporada del 1889. La primera empresa del Teatre Líric Català, el 1901, anunciava entre els seus muntatges

¹ Muñoz, Josep M. “Xavier Albertí. La tradició del Teatre Nacional”, a «L'Avenç», maig del 2016, p. 22.

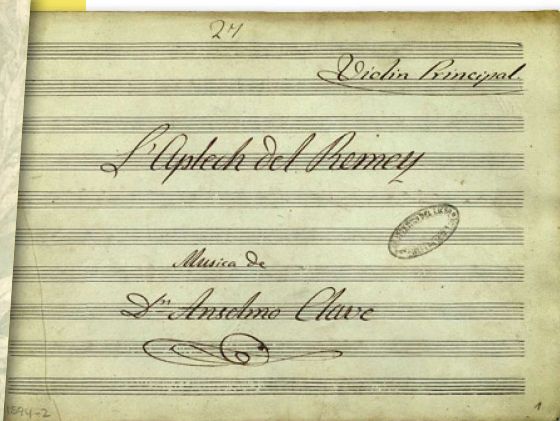

L'aplec del Remei, al costat de composicions de Morera, Granados o Gay.

Avui dia ens conformem a reduir a dos solitaris títols el teatre líric català. Quan descobrim que hi ha mig miler de

La Societat Coral La Fraternitat fundada per Josep Anselm Clavé l'any 1850, la primera coral creada a la Península.

partitures d'aquest gènere, i que en cent anys s'estrenaren unes mil dues-centes obres, la reacció és d'incrèdilitat. *L'aplec del Remei* s'estrenà a l'espai teatral que significava la renovació i modernització d'una Barcelona que es volia cosmopolita. Arribà impulsada per Clavé i per la societat burgesa del Liceu, mesos abans de la restauració dels Jocs Florals (1859). Si la llegim, ens resulta més rica i diversa del que sembla a primera vista: no s'adreçava només a una ciutat; en comptes de reduir-la a la ruralia, Clavé l'estenia a tot el territori. El seu argument no servia sols per a l'esbarjo d'una classe, era tota una fotografia multicultural i –per què

LA SOCIETAT DEL GRAN TEATRE DEL LICEU I L'APLEC

♦ La Societat del Gran Teatre del Liceu va encarregar obres teatrals en català durant les temporades del 1858 i el 1859, quan la sarsuela era el gènere que triomfava tot imitant l'*opéra comique* francesa.

♦ Clavé, juntament amb Moliné, Pujadas i Soriols, col·laboraven amb l'orquestra del Liceu als concerts populars dels Jardins d'Euterpe. Entre els membres de la Societat del Liceu hi havia alguns dels impulsors de la Renaixença: Víctor Balaguer, Joan Cortada o Fors de Casamajor.

♦ El teatre en català i les sarsueles catalanes de Manent i Soriols van tenir un paper tan decisiu com la poesia en la construcció del nou marc cultural català, fins i tot van ser més populars.

♦ La partitura de *L'aplec* que es va fer servir a l'estrena del 1858 es troba entre els materials de l'Arxiu de la Societat del Gran Teatre del Liceu, actualment catalogat per l'equip de la UAB. La versió original es donava per perduda. Sortosament es trobà al ric fons històric de la Societat del Liceu, impulsora de la construcció del teatre i que va encarregar l'obra a Clavé el 1858. És l'arxiu d'un teatre d'òpera més important a la Península, salvat d'incendis dues vegades.

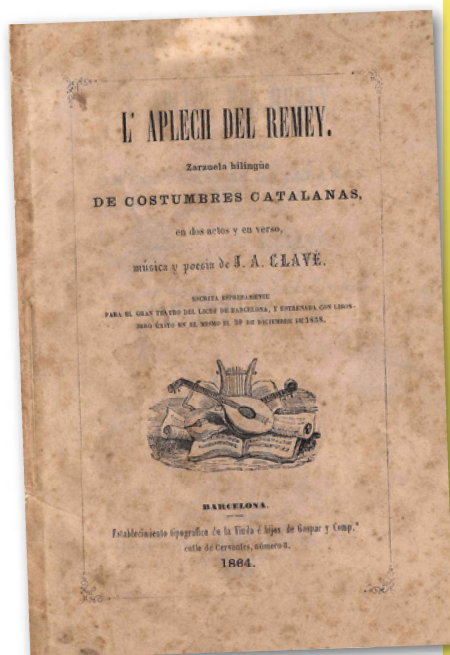
♦ Clavé va fer servir el model d'una orquestra rossiniana, afegint-hi el serpentó o el nou *cimbasso*. Era una plantilla pròpia d'orquestra de teatre, no d'òpera. Per a les funcions del 1864, Moliné o altres col·laboradors en feren adaptacions, avui conservades a l'arxiu de la Federació dels Cors de Clavé.

♦ En l'edició crítica hem partit de la versió original, recollint les modificacions que s'introdueixen més tard per facilitar que els actors no tan avesats al món líric, o d'indrets amb menys recursos i sense cors, poguessin interpretar-la.

LA COPRODUCCIÓ ENTRE EL TNC I L'ESMUC

La coproducció entre el TNC i l'ESMUC inaugura temporada el 29 de setembre. Sota la direcció de Wanda Pitrowska –fa dos anys ens regalà un repertori de sarsueles catalanes boníssimes–, cantaran Maria Hinojosa, Marta Fiol, Antoni Comas, Josep-Ramon Olivé i Miquel Cobos, amb un petit cor i orquestra amb músics de l'ESMUC. L'espectacle s'acompanyarà amb una exposició sobre Clavé al vestíbul del TNC, i una conferència de Roger Canadell.

La Societat Coral Euterpe, originalment La Fraternitat, l'any 1860 després de canviar de nom l'any 1857 per les pressions polítiques.

no– transversal de la Catalunya contemporània. La música s'identificava amb les modes que feien fruir tota la societat, des del senzill ball de la Patxada, passant pels vitals cors claverians, fins al filharmònic apassionat pel *bel canto*.

J. M. Domingo ens recorda que tot el complex procés que donà per resultat els Jocs Florals era “la confirmació local d'un fenomen global [...] davant l'expectativa que l'ordre liberal satisfés les transformacions materials i institucionals en què els calia projectar-se”.² Fins als anys quaranta, les obres cantades en català es reduïen al repertori de sala i alcova, a l'espai privat i als tallers teatrals. A meitat de segle, però, començaren a sorgir les primeres obres bilingües –el govern de Madrid havia prohibit la representació “exclusivament” en català–, com *Del Anton o de ningú*. Es representaven drames que, sota l'alenada antiquària, reivindicaven el nostre passat històric: *Don Joan de Serrallonga*, l'òpera de Nicolau Manent *Gualtero de Monsonís* (1857) o la de Guanyabens *Arnaldo di Erill* (1859).

Fou en aquest context, passades les revoltes dels quaranta, quan la figura

**CAL REIVINDICAR
LA FIGURA DE
CLAVÉ ESCRIPTOR,
COMPOSITOR
I PIONER LLIURE
DE TÒPICS**

de Clavé aparegué com a doble impulsor d'un canvi cultural, tant en les classes treballadores –el moviment coral estudiat per J. Carbonell– com en els concerts organitzats als Jardins de la Nimfa i als Jardins d'Euterpe, actes socials aglutinadors d'una nova ciutat i d'un nou país. Els redactors de «La Campana de Gràcia» definiren Clavé com el “ferro roent entre l'enclusa dels progressistes i el martell dels moderats”. La cara oculta de Clavé es troba en la seva obra literària. Començà en el món teatral amb flamenqueries, molt a la moda, com *Paco Mandria* y *Cacabuches* (1852), o *Tó fue groma* (1852). La premsa del 1858, però, ja l'anomenava significativament “el trobador català”. Després de *L'aplec* augmentà la seva obra en català.

El llibret de *L'aplec del Remei* –sarsuela bilingüe de costums– és del mateix Clavé. L'acció tenia lloc a Caldes de Montbui per les festes del Remei. Aplegava personatges de tots els nivells socials: banyistes benestants barcelonins, un soldat “xusquero” andalús, un tinent de cavalleria –exteriorització del poder–, pagesos de la ruralia, l'empresari hotel·ler, venedores i obrers en romiatge. Per què Clavé trià Caldes i la diada del Remei? Potser perquè era de les festes més difoses arreu de Catalunya i li permetia anar més enllà d'una imatge pairal.

Per a les representacions del 1865 el cèlebre escenògraf francès Felix Cagé pintà decoracions reproduint els voltants de l'ermita de Caldes. S'edità el llibret. L'obra s'havia concebut per a funcions teatrals, no d'òpera. El Liceu, com el Principal, tenia tres com-

panyies i tres abonaments: de teatre recitat –molt popular–, d'òpera i de ballet. *L'aplec del Remei* l'estrenà la companyia de Miquel Ibáñez –que també cantava. Tenien una bona soprano –Catalina Mas-Porcell–, un graciós actor característic de gènere aflamencat –Manuel Arcas– i un actor alhora baríton. La partitura té set números, amb moments belcantístics lluits per a la soprano, passatges corals amb l'estil popular que tan bé recreava Clavé, però també la influència afrancesada de l'opéra comique en el rondó final i en el cor de venedores. Clavé es mostra com un bon coneixedor dels efectismes teatrals en el quintet final del primer acte, amb tots els ingredients d'obra d'èxit. ✎

² DOMINGO, Josep M. “Barcelona i els Jocs Florals, 1859: literatura, modernització i representació col·lectiva”, en: *Barcelona i els Jocs Florals, 1859. Modernització i romanticisme*. Barcelona, MUHBA, 2011. p. 59